

12.00.01- укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча «Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу» аттуу темадагы юридика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденүүгө сунушталган Чонатаева Мээримай Салижановнанын диссертациясына экинчи расмий оппонент юридика илимдеринин доктору, профессор Насбекова Саткынай Калыбековнанын

П И К И Р И

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы илимий, жалпы мамлекеттик программалар (практиканын жана илимдин, техниканын өнүгүү таламдары) менен байланышы.

Аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуунун өзгөчөлүктөрүн изилдөө теориялык жана практикалык мааниге ээ, анткени учурда жүргүзүлүп жаткан изилдөөлөр аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу жараяны жетиштүү жана натыйжалуубу деген суроого жооп берет. Диссертациялык изилдөөдө көтөрүлгөн теманын актуалдуулугу аялдардын жумушсуздугу проблемасын түзүү менен дагы бир жолу баса белгиленет.

Мыйзамдарды реформалоого байланыштуу эмгек мыйзамдарынын алкагында өндүрүштүк жана коомдук функциялардын өз ара байланышынын проблемасы өзгөчө мааниге ээ болду. Функциялардын ортосундагы байланыштар атайын ченемдердин мазмунуна таасир этет. Ошондуктан, бүгүнкү күндө эмгек мыйзамдарынын ченемдерин кызматкерлерге ата-энелик милдеттерди аткарууга, башка үй-бүлөлүк жана камкордукка алуу милдеттерин аткарууга, репродуктивдүү ден соолукту сактоого жана алардын физиологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алууга шарттарды түзүүгө көмөк көрсөтүү позициясынан талдоо максатка ылайыктуу көрүнөт. Диссертациянын автору аялдардын, үй-бүлөлүк милдеттери бар кызматкерлердин жана жашы жете электердин камкорчуларынын эмгеги боюнча өткөн жылдардагы мыйзамдык жоболорду жана колдонуудагы мыйзамдарды теориялык жана практикалык талдоонун негизинде илимий билимдин башка тармактарындагы өнүгүүлөрдү, социалдык көйгөйлөрдү эске алуу менен, кызматкерлердин бул категорияларынын эмгегин укуктук жактан жөнгө салуунун эффективдүүлүгүн жогорулатуу боюнча бир катар сунуштарды негиздеди, ишке орноштуруу тартибинен тартып жумуштан бошотууга чейин алардын эмгекке жөндөмдүүлүгүн ишке ашыруу мүмкүнчүлүгүн биргелешип камсыз кыла турган чаралардын системасы иштелип чыкты. Ошону менен бирге мамлекеттин улуттук саясаты аялдардын жана эркектердин эмгек укуктарынын тең укуктуулугуна жана дискриминацияга жол бербөө принцибине так негизделишине өзгөчө көңүл бурулат. Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык, эркектер менен аялдар бирдей

*Отзыв составлен в ДС/28 от 20
уч. секретарь д.ю.н Жыркичева К.С.*

укуктарга жана эркиндиктерге жана аларды ишке ашыруу үчүн бирдей мүмкүнчүлүктөргө ээ.

2. «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобонун» талаптарынын чегиндеги илимий натыйжалары.

Чонатаева Мээримай Салижановнанын өзүнүн кандидаттык диссертациясында 8 натыйжадан турган корутундуну коомдук коргоого алып чыккан. Натыйжалары диссертацияда жана афторефератта берилгенден кийин, аларды бул жерде кайталап отуруунун кажети жок деп эсептейм. Ошондуктан мында ошол натыйжалардын маңызына жана мазмунуна жалпы баа берилет.

Издөнүүчүнүн илимий натыйжаларын диссертациянын максаты жана ага жетүү жолдорун аныктаган маселелер, жана ошондой эле диссертациянын түзүмдүк композициясы менен дал келип, илимий изилдөөнүн маңызы менен мазмунун толук чагылдырышкан деп бааласа болот.

Ошону менен бирге, Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн алдындагы Улуттук аттестациялык комиссиянын «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндөгү» жобосунун кандидаттык диссертацияга коюлган талаптарынын чегинде даярдалгандыгы шек жаратпайт.

3. Диссертациялык иштеги ар бир натыйжанын (илимий жобонун), жыйынтыктардын жана корутундулардын негиздүүлүк жана ишенимдүүлүк деңгээли.

Издөнүүчүнүн диссертациясынын максаты, түзүлүшү жана анда иштеп чыккан жыйынтыктары менен корутундулары илимий эмгектин жана андагы изилдөө ишинин ички бүтүндүгүнөн кабар берет.

Ушуга байланыштуу, изденүүчү тарабынан алынган илимий натыйжалар жалпы жонунан тиешелүү деңгээлде даярдалган, негиздүү жана ишенимдүү деген баага жооп берет.

Анткени диссертанттын илимий жыйынтыктары жана корутундулары Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу теориялык-укуктук негиздери институтуна байланыштуу ата мекендик жана чет өлкөлүк илимий адабияттарды талдоо, окумуштуулардын теориялык концепцияларын, корутундуларын изилдөө менен бирге алардын көз карашына өзүнүн пикирин тек гана билдирбестен, аны азыркы Кыргызстандын жана башка өлкөлөрдүн саясий, укуктук жана мамлекеттик өнүгүү практикасынын жыйынтыктары менен далилдеген.

Аталган диссертацияда аялдардын эмгек укуктарын жөнгө салуу боюнча теориялык негиздер дагы бир канча даражада өнүгүп, изилденип жаткан чөйрөдөгү эң маанилүү аныктамалар такталып, аялдардын укуктарын коргоодо мыйзамдын орду жана ролу көрсөтүлгөн, ошондой эле аялдардын социалдык-эмгек укуктарын ишке ашыруу жана коргоо боюнча укуктук механизмдин элементтери аныкталып, алардын улуттук деңгээлде жана эл аралык-укуктук жөнгө салуудагы өзгөчөлүктөрү белгиленген.

Буга диссертациядагы илимий дискуссия да, колдонулган булактардын тизмеси менен мазмуну да далил боло алат.

4. Диссертациялык иштеги ар бир илимий натыйжанын (жобонун), жыйынтыктардын жана корутундулардын жаңылык деңгээли.

Чонатаева Мээримай Салижановнанын кандидаттык диссертациясынын

1-натыйжа. Жаңы, анткени өлкөбүздүн тарыхый жана саясий процесстеринен улам шартталган эмгек мыйзамдарында тең укук институтунун калыптануу жана өнүгүү тарыхынын төрт этаптан турган автордук мезгилдүүлүгү сунушталган.

2 - натыйжа. Жаңы, автор тарабынан аялдардын эмгек укуктарын жөнгө салууну талдоосу бул маселени гендердик тендиктин эмгек мамилелеринде ишке ашырылышы катары эмес, аялдардын эмгек укуктарын кошумча укуктук коргоону талап кылган контекстте караш керектигин көрсөтөт. Бул үй-бүлө иши жана балдарды тарбиялоо менен байланышкан милдеттердин салттуу бөлүштүрүлүшү, ошондой эле аялдардын физиологиялык өзгөчөлүктөрү менен байланышкан. Эмгек чөйрөсүндө тендик принцибин ишке ашыруу аялдар үчүн эмгек мамилелеринде кошумча укуктук коргоо чараларынын болушу шартында гана мүмкүн болот.

3 -натыйжа. Жаңы, анткени аялдардын эмгек укуктарын коргоодо эл аралык укуктун ролу жана мааниси – бул жыныс боюнча дискриминацияны жоюуга жана аялдардын эмгегин өзгөчө жөнгө салууга багытталган эл аралык стандарттарды иштеп чыгуу сунушу менен тастыкталат.

4 -натыйжа. Салыштырмалуу жаңы, аялдардын эмгек укуктарын жөнгө салуу социалдык адилеттүүлүк принцибине негизделиши керек, ал эми бул принцип эмгек мамилелериндеги бардык жарандар үчүн тең укуктарды жана шарттарды түзүүнү көздөйт, эмгек жөнгө салуунун биримдиги жана ажыратылышын айкалыштыруу аркылуу ишке ашырылат.

5 -натыйжа. Жаңы, аялдардын эмгек укуктарын ишке ашыруу өздөрүнүн эмгек мамилелериндеги өзгөчө укуктук статусу менен байланыштуу болушу керек деген негизделген жыйынтык чыгарылды. Бул өзгөчөлүк алардын эмгек укуктук субъектүүлүгүнүн чектелгендиги жана эмгек укуктарын ишке ашыруу үчүн атайын укуктук кепилдиктердин болушунда турат.

6 - натыйжа. Жаңылыгы Кыргыз Республикасында үй жумушун укуктук жөнгө салуу эмгек рыногунун заманбап талаптарын канааттандырбай тургандыгы жана совет доорундагы экономикага багытталгандыгы жөнүндө корутунду менен негизделген.

7 -натыйжа. Салыштырмалуу жаңы, анткени ата-мекендик мыйзамдарында аялдардын коопсуздугун камсыз кылууга, анын

организмине терс таасирлерден коргоого, репродуктивдүү функцияны максималдуу түрдө сактоого багытталган эмгекти коргоонун өзгөчөлүктөрүн жана аялдардын эмгегине айрым чектөөлөрдү аныктайт деген корутунду менен тастыкталган.

8 -*натыйжа*. Жаңы, анткени Кыргыз Республикасында аялдардын эмгегин укуктук коргоону камсыз кылуу максатында сунуталган иш-чаралар менен аргументтелет.

5. Диссертациядагы алынган натыйжалардын ички биримдигин баалоо

Диссертациянын негизги жоболору, тыянактары жана практикалык сунуштамалары азыркы Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салууну аныктоо жана өнүктүрүү боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгуу сыяктуу маселелер менен байланышып, илимий эмгектин түзүмү жана мазмуну менен айкалышып турушу да диссертацияда алынган натыйжалардын ички биримдигинен кабар берет.

6. Изденүүчүнүн алган натыйжаларынын тиешелүү актуалдуу маселелерди, теориялык жана колдонмо милдеттерди чечүүгө багытталышы.

Коргоого коюлган Чонатаева Мээримай Салижановнанын диссертациясы бул Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салууну өнүгүшү жана иштеши менен байланышкан кубулуштардын жана мамилелердин жыйындысы боюнча практикалык сунуштарды иштеп чыгууга жана ошондой эле теориялык жана колдонмо милдеттерди чечүүгө арналган.

Бул иштин прикладдык аспектиси бул изилдөөнүн жоболорунан жана сунуштарынан жана аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу боюнча чет өлкөлүк тажрыйбадан келип чыгат. Бул иш аялдардын социалдык жана эмгек укуктарын ишке ашырууну жана коргоону жакшыртуу максатында ички эмгек мыйзамдарын кайра карап чыгуу зарылдыгына байланыштуу сунуштарды иштеп чыгат. Изилдөөнүн теориялык жоболору окуу процессинде жана илимий-изилдөө иштеринде колдонулушу мүмкүн.

7. Диссертациянын негизги жоболорунун, натыйжаларынын жана жыйынтыктарынын жарыялануусун ырастоо

Диссертациялык иштин негизги жоболору, натыйжалары жана жыйынтыктары изденүүчүнүн 16 илимий эмгектеринде чагылдырылган.

1. Чонатаева М.С., Торобеков Б.Т., Абдыжапарова Ж. Трудовое право: история возникновения и особенности развития. Вестник МНУ №2 выпуск 2021 год. ISSN 1694-5913. С. 151-157. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2021-2.pdf>

2. Чонатаева М.С., Исмаилова А.С. Эмгек мигранттарынын укуктарын коргоо жаатындагы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарынын

- эл аралык стандарттарга жана милдеттенмелерге ылайык келиши. С. 266-269. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-1.pdf>
3. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Балалуу аялдардын эмгек мыйзамында укуктарын коргоо. С. 259-261. Вестник МНУ №1 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913 <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-1.pdf>
4. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Балдарга болгон зомбулуктун актуалдуу маселелери. Вестник МНУ №1 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913. С. 262-265. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-1.pdf>
5. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Адам укуктары тутумундагы аялдардын репродуктивдик укуктары. Вестник МНУ №2 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913. С.225-227. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-2.pdf>
6. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Кыргыз Республикасындагы гендердик мамилелер жана гендердик саясат. Вестник МНУ №3 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913. С.224-227. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-3.pdf>
7. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Байыркы дуйнодо феминизмдин жана аялдын укуктук статусун келип чыгышынын тарыхы. Вестник МНУ №3 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913 С.219-223. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-3.pdf>
8. Чонатаева М.С., Исмаилова А.С. Кыргыз Республикасында миграция процесстерин мамлекеттик жөнгө салуу Вестник МНУ №3 выпуск 2022 год. ISSN 1694-5913. С.228-231. <https://mnu.kg/wp-content/uploads/2022/10/vestnik-2022-3.pdf>
9. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Кыргыз Республикасында аялдардын конституциялык укуктарын коргоо. Вестник МНУ № 1 выпуск 2023 год. ISSN 1694-5913. С.285-289. https://mnu.kg/wp-content/uploads/2024/02/vestnik_1_2023-pechat.pdf
10. Чонатаева М.С., Кудаярова Б.А. Кыргыздын адат укугундагы аялдардын абалы. Вестник МНУ №3 выпуск 2023 год. ISSN 1694-5913. https://mnu.kg/wp-content/uploads/2023/06/vestnik-3_2023_inter.pdf
11. Чонатаева М.С. Законодательные органы регулирования труда женщин в Кыргызской Республике. Рецензируемый научный журнал «Учет и контроль» №11, 2-том, 2023. <https://s-lib.com/journal/uik/>
12. Чонатаева М.С. О статусе трудовых мигрантов и их защите. Научный центр «LJournal» "Scientific achievements of the third millennium", Ноябрь, 2023. С.20-24. <https://doicode.ru/doifile/satm/22/satm11.2023.pdf>
13. Чонатаева М.С. Кыргыз Республикасы сында аялдар менен эмгек мамилелерин токтотуу маселелери жөнүндө. <http://www.science-journal.kg/ru/journal/1/abou>
14. Чонатаева М.С. Кыргыз Республикасы сында аялдар менен эмгек мамилелерин токтотуу маселелери жөнүндө. <http://www.science-journal.kg/ru/journal/1/abou>

15. Чонатаева М.С. Особенности трудоустройства женщин и лиц с семейными обязанностями. Тенденции развития науки и образования. https://www.elibrary.ru/title_about.asp?id=55127

16. Чонатаева М.С. Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгекке болгон укуктары: эмгек чөйрөсүндөгү эл аралык мыйзамдуулук. Известия вузов Кыргызстана, №2, 2024 год. <http://science-journal.kg/ru/journal/2/about>

8. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келүүсү

Чонатаева Мээримай Салижановнанын авторефераты диссертациянын мазмунуна толугу менен шайкеш келип, негизги жоболорду, корутундуларды жана натыйжаларды чагылдырат. Авторефератта мазмуну дал келген кыргыз, орус, англис тилдериндеги резюмеси бар. Автореферат Кыргыз Республикасынын УАКтын талаптарына жооп берет.

9. Диссертациянын мазмуну жана жазылышы боюнча кемчилдиктери.

Ошол эле учурда диссертациянын айрым жоболору, корутундулары жана сунуштары иштелип чыгып, кененирээк чагылдырылышы керек.

Биринчиден, автор 3-чу коргоого чыгарылуучу негизги жобосунда төмөндөгүнү негиздеп жатат “.....Муну менен бирге, аялдардын эмгегин жөнгө салган эл аралык нормаларды ишке ашыруу, бул нормалар өздөрү дагы жакшыртууну талап кылып жатканын көрсөтүүдө, себеби алар же эмгектенген аялдардын беттешкен көйгөйлөрүнүн бүт спектрин камтыбайт, же декларативдүү мүнөзүнө байланыштуу, иш жүзүндө жетишерлик натыйжалуу эмес”. Бирок автор жекече ойу кандай конкреттүү эл аралык нормаларды жакшыртууну боюнча өзүнүн түшүндүрмөсүн билдирсе дейм. Автор диссертациялык изилдөөнүн текстинде бул маселе боюнча автордук позициясын так көрсөтпөйт.

Экинчиден, автор изилдөөсүн текстинде (2.3.-бөлүм) жаңы эмгек түрлөрүнүн бири - аралыктан иштөө болуп саналат, деп тастыктап, практикада ал көп учурда ар кандай тармактарда колдонулат деген пикирди билдирген. Азыркы күндө аралыктан иштөө Кыргыз Республикасынын эмгек кодексинде 32¹ бапта каралган. Менин оюм боюнча, бул тармактарды бир кыйла кылдат талдоо жана алардын аргументтери келтирилген диссертациялык изилдөөлөрдү кыйла байытат.

Үчүнчүдөн, диссертациялык изилдөө 12.00.01 адистиги боюнча жарыяланган, бирок диссертациянын практикалык сунуштарынын текстине ылайык, автор Кыргыз Республикасынын Эмгек кодексин өркүндөтүү боюнча сунуштарды берет. Менин оюмча, бул теманы 12.00.01 менен 12.00.05 түйүнүндө бекитүү диссертациялык изилдөөнү теориялык жана практикалык жактан байытмак.

Ошону менен бирге, аталган кемчилдиктер жана сын-пикирлер диссертациянын натыйжаларын, иштин актуалдуулугун жана

маанилүүлүгүн оң баалоого маанилүү тоскоол боло албастыгын дагы белгилемекмин.

Негизинен Чонатаева Мээримай Салижановнанын диссертациялык изилдөөсү актуалдуу, коюлган талаптарга жооп берген, жогорку квалификациядагы эмгек экендиги талашсыз.

10. Диссертациянын «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобонун» талаптарына туура келиши

Чонатаева Мээримай Салижановнанын «Кыргыз Республикасындагы аялдардын эмгегин укуктук жөнгө салуу» аттуу темадагы 12.00.01 – укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык иши өз алдынча жазылган жана толугу менен бүткөн изилдөө болуп, «Окумуштуулук даражаларды берүүнүн тартиби жөнүндө жобонун» талаптарына толук жооп берет.

Диссертант Чонатаева Мээримай Салижановна 12.00.01- укуктун жана мамлекеттин теориясы жана тарыхы; укук жана мамлекет жөнүндө окуулардын тарыхы адистиги боюнча юридика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгарууга татыктуу.

Экинчи расмий оппонент
юридика илимдеринин доктору,
Жусуп Баласагын атындагы
Кыргыз улуттук университетинин
Юридикалык институтунун
«Ишкердик укук жана процесс»
кафедрасынын профессору

Насбекова С.К.

Заверяю подпись
в.ф. спец. ок *С.К. Насбековой*
Насбекова В.

